

Werken en kinderen opvoeden. De meeste ouders combineren beide taken. Maar "het combinatiemodel dat Vlaanderen in het hart draagt, blijkt voor velen een hindernissenkoers", schrijven onderzoekers van het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck van de Universiteit Antwerpen.

Zorgen voor kinderen in Vlaanderen



In opdracht van Inge Vervotte, voormalig Minister van Welzijn, en in samenwerking met Kind en Gezin en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap organiseerde een team van de Universiteit Antwerpen een enquête bij ongeveer 3.000 Vlaamse gezinnen. Hoeveel verdienen de gezinnen? Hoe regelen en verdelen ze de zorg? Welke opvang kiezen ouders en wat mag dat kosten? En, ten slotte, zitten de kinderen goed in hun vel? De antwoorden op die vragen vormden de basis van het boek *Zorgen voor kinderen in Vlaanderen: een dagelijkse evenwichtsoefening?*

Geldtekort

Van meet af aan was het onderzoek er op gericht om een algemeen representatieve

groep Vlaamse gezinnen te vergelijken met een steekproef kansarme gezinnen en gezinnen met een kind met een handicap. Bij het tewerkstellingsstatuut van de ouders vallen meteen grote verschillen tussen deze groepen op. Terwijl het percentage tweeverdieners in de algemene groep hoog ligt (68% bij gezinnen met kinderen tussen drie en vijftien jaar, tot zelfs 79% bij gezinnen waarvan het jongste kind nog geen drie is), werken beide ouders in nauwelijks meer dan de helft van de gezinnen met een kind met een handicap. Bij kansarme gezinnen ligt dat cijfer nog lager: daar werken beide ouders in ongeveer een op vijf gezinnen. Bij de kansarme gezinnen zorgt dit voor een beduidend kleiner gezinsbudget. In gezin-

nen met een kind met een handicap valt dit mee. Als niet allebei de ouders aan de slag zijn, kan vaak één van de ouders wel voor behoorlijke inkomsten zorgen, aangevuld door een vervanginkomen. Statistieken over het huren en kopen van woningen bevestigen dit beeld: de Vlaming heeft wel degelijk een baksteen in de maag en de meeste gezinnen slagen er in huiseigenaar te worden. Ook hier is er een afwijkende score voor kansarme gezinnen. Gezinnen met een kind met een handicap lopen dus een iets groter armoederisico dan gemiddeld, kansarme gezinnen vier maal zoveel. Bijna de helft van de laatste gezinnen geeft aan moeilijk of zeer moeilijk rond te komen, tegenover slechts één op tien in de algemene groep, en één



op vijf gezinnen met een kind met een handicap.

Vijf zorgstrategieën

Dat de overgrote meerderheid van de Vlaamse ouderparen met zijn tweeën gaat werken, heeft gevolgen voor de opvang. Zowat 70% van de gezinnen met kinderen jonger dan drie heeft opvang nodig voor hun kroost. Onthaalmoeders scoren met 35% het hoogst in de opvangtopdrie, meteen gevolgd door gesubsidieerde kinderdagverblijven (25%) en grootouders (21%). Ongeveer een kwart van de ouders puzzelt verschillende formules in elkaar: deels de onthaalmoeder en deels de grootouders bijvoorbeeld. Naarmate de kinderen ouder worden, daalt het gebruik van formele opvang gestaag, maar het puzzelen blijft legio, zeker bij drie- tot vijfjarigen. De onderzoekers onderscheiden vijf zorgtypes of -strategieën: hoofdzakelijk formele opvang, hoofdzakelijk informele opvang (familie, vrienden), geen opvang door flexibele arbeid (met ouders die elkaar zoveel mogelijk afwisselen), geen opvang want het kind zorgt voor zichzelf, en geen opvang want één ouder werkt niet. Maar waarom kiezen gezinnen voor deze of gene zorgstrategie? De sleutel ligt bij de tewerk-

maakt vaker gebruik van informele opvang dan wie een partner heeft met vaste werkuren. Kansarme gezinnen doen minder dan gemiddeld beroep op opvang, omdat één van de ouders vaak niet buitenshuis werkt.

Zorgenkinderen

Hoe goed voelen kinderen zich in hun vel? Beïnvloedt het gezinstype de mate van geluk? De onderzoekers keken naar de schoolprestaties van de kinderen, hun bijzondere behoeften en hun probleemgedrag. Het besluit: zowat één op tien kinderen tussen nul en vijftien jaar oud heeft bijzondere behoeften, waarbij jongens duidelijk kwetsbaarder zijn dan meisjes. Dat komt overeen met de algemene Vlaamse realiteit.

Om de risicofactoren uit te lichten, vergeleken de onderzoekers het welbevinden van kinderen van hooggeschoolde moeders die werken en met een partner samenwonen, met de situatie van kinderen van laag- of gemiddeld geschoolde, werkloze en alleenstaande moeders. De verschillen zijn frappant. In de tweede groep heeft 43% een schoolse achterstand opgelopen tegenover slechts 5% in de eerste groep. Qua sociaal gedrag, ervaart 33% van de ouders uit de tweede groep minstens een

relaties vaker dan gemiddeld uit elkaar spatten, de broertjes of zusjes van het kind met een handicap hebben ook nog eens driemaal vaker dan in andere gezinnen bijzondere behoeften of problemen. De ene zorg genereert blijkbaar de andere.

De prijs van een gezinsbeleid

De overheid wilde de kostprijs kennen van de verschillende zorgstrategieën? Geen eenvoudige klus. Welke geldwaarde zet je tegenover de drie of vier uren dat je 's ochtends en 's avonds in de weer bent voor je kroost? De onderzoekers berekenden dat formele opvang de Vlaamse gezinnen met een kind onder de drie jaar gemiddeld 175 euro per maand kost, vóór belastingsaf trek. Maar omdat slechts 54% van de gezinnen formele opvang gebruikt, mag je dit bedrag zowat verdubbelen voor wie voltijds beroep doet op kinderopvang. Wanneer de kinderen ouder dan drie zijn kosten ze gemiddeld 45 euro per maand aan formele opvang. Slechts een vijfde van de ouders doet hierop beroep, zodat de rekening voor hen natuurlijk hoger ligt. Als je de inspanningen van ouders op dezelfde manier zou belonen als die van een betaalde kinderverzorgster, zou je aan 17,5 euro per uur uitkomen. De bezoekers concluderen dat dienstencheques beschikbaar stellen voor kinderopvang de thuisopvang door de ouders benadert. Maar die piste zou de overheid verschrikkelijk duur komen te staan. Ook aan de uitbreiding van onthaalgezinnen hangt een gepeperd prijskaartje, want dit vraagt om een verbetering van het statuut van deze gezinnen. Uitsluitend focussen op kinderdagverblijven, garandeert kwaliteit tegen een redelijke kostprijs, maar dreigt de keuzevrijheid van ouders in te perken. Wat moet je dan doen als je als overheid de dagelijkse heksentoe van werkende ouders makkelijker wil maken? Stimuleer stelsels met een vierdaagse werkweek, suggereren de onderzoekers. En verhoog de vergoeding voor ouderschapsverlof, zodat iedere ouder die tijdelijk voor zijn kind wil zorgen, zich dat kan permitteren. En ten slotte: meer en betere zorg is nodig voor kansarme gezinnen en gezinnen met een kind met handicap. Liever geen hokjesdenken, maar graag een integrale aanpak.

Redden ouders het nog?

stelling van de moeder: voltijds werken gaat samen met formele opvang, deeltijds werk en werk op atypische uren met informele opvang of geen opvang. Alleenstaande ouders kiezen vaker voor informele opvang of geen opvang. Voor hen is het vaak alles of niets: ofwel voltijds werken of, als dat niet lukt, een beroep doen op een werkloosheidsuitkering. Eén deeltijds inkomen brengt nu eenmaal niet voldoende brood op de plank, tenzij een alimentatie voor een behoorlijke aanvulling zorgt.

Het valt op dat moeders in gezinnen van tweeverdieners met jonge kinderen vaak overschakelen op deeltijds werk zodra de kinderen de kleuterleeftijd bereikt hebben. Deze algemene tendens zet zich minder door bij hoogopgeleide moeders: zij blijven vaker voltijds werken en doen daarom veel beroep op opvang. Wie een partner heeft met flexibele werkuren,

kind als problematisch, tegenover slechts 3% uit de eerste groep. De moraal van het verhaal: om goed functionerende kinderen op te voeden kan je maar beter zorgen dat je een goed diploma behaalt, werk hebt en bij je partner blijft.

De realiteit is natuurlijk altijd complexer, maar de ene factor beïnvloedt de andere wel: alleenstaande ouders zitten vaker dan gemiddeld op de armoedegrens. Wie voor alle taken alleen moet instaan, elke euro in twee moet bijten en vaak 'nee' moet zeggen op een verzoek van een kind, krijgt het moeilijker in de opvoeding. Hetzelfde geldt voor kansarme ouders die niet alleen veel 'nee' moeten zeggen, maar ook weinig kunnen helpen met schoolwerk, door een beperkte eigen bagage. Gezinnen met een kind met een handicap krijgen eveneens met meer dan één soort uitdaging te kampen: niet alleen brengt een handicap zo'n stress met zich mee dat

| J. Ghysels & M. Debacker (red.) |
Zorgen voor kinderen in Vlaanderen: een dagelijkse evenwichtsoefening? |
 2007, Acco, 283 p.